

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları : 773

Ağa Kapısından Şeyhülislâmlığa
İstanbul Müftülüğü
Yayın Koordinatörü
Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz

ISBN : 978-605-7580-51-1

Editör : Ayhan Işık
Kâmil Büyüker

Görsel Yönetmen : Esra Yıldız

Fotoğraflar : İstanbul Müftülüğü Arşivi
Şeriyeye Sicilleri ve Meşihat Arşivi
Diyanet İşleri Başkanlığı Özlük Dosyaları
Cihat Hıdır, Bilal Bal

Tashih ve Son Okuma : Ayhan Işık
Kâmil Büyüker

1. Baskı, Haziran 2019, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

Bu Eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık Ticaret
İşletmesi İcra Kurulu'nun 22.05.2019 tarih ve 130 sayılı
kararıyla uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No : 15402

BASKI: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ

Ostim OSB Mahallesi 1256. Cadde
No: 11 06370 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

ÖNSÖZ

AYHAN IŞIK, KÂMİL BÜYÜKER

Türkiye’de önemi yeterince anlaşılammış ve üzerinde çalışılmayı hak eden alanlardan birisi de “Kurum Tarihi” yazıcılığıdır. Bugünü konuşurken, dünü hatırlamamak, hafızasız kalışımızın en büyük işaretidir. İşte kurum tarihi yazmak bir nevi hafıza tazelemek ve tarihin bir cüzünü kayıt altına almaktır.

Şeyhülislamlığın tarihi mirasının yanında, mekân ve arşiv gibi kültürel mirasın üzerinde bugün hizmetlerini sürdüren İstanbul Müftülüğü’nün tarihini yazabilmek de bu büyük teşebbüsün bir parçasıdır. “Ağa Kapsından Şeyhülislamlığa İstanbul Müftülüğü” kitabı bu bilinçle ve yitik hafızanın tazelenmesi düşüncesiyle hazırlandı. Şeyhülislamlık makamından yola çıkılarak Cumhuriyet tarihine ve nihayetinde Müftülüğe dönüşümün seyrini görebileceğimiz İstanbul Müftülüğü Tarihi kitabında, Şer’iyye Sicilleri ve Meşihat arşivi, kataloglar ve İstanbul Müftülüğü kütüphanesinde yer alan kıymetli eserlerin yanı sıra Diyanet İşleri Başkanlığı özlük dosyaları, gazete, mecmua ve dergi taramaları çalışmamızın en önemli dayanak noktalarını oluşturdu.

Esasen bu çalışma İstanbul Müftülüğü Din ve Hayat Dergisi’nin önce “İstanbul Müftülüğü Tarihi” konulu 24. sayısı, sonrasında kurumun bünyesinde yer alan arşivlerin tanıtıldığı “Şer’iyye Sicilleri ve Meşihat Arşivi” konulu 34. sayısının bir kitaba dönüştürülmesi düşüncesinin ürünüdür. Kitap hazırlanırken derginin yazıları ile sınırlı kalmamış yeni başlıklar ilave edilerek alanında uzman yazarların makaleleri de bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

Kitap şu şekilde altı bölümden oluşmaktadır:

1. Bölüm: Ağa Kapısından Şeyhülislamlığa
2. Bölüm: İstanbul Müftülüğü
3. Bölüm: Arşiv (Şer’iyye Sicilleri ve Meşihat Arşivi)
4. Bölüm: Restorasyon Ünitesi ve Mahzenler
5. Bölüm: İstanbul Müftülüğü Kütüphanesi
6. Bölüm: Basın Taramaları, Lügatçe, Bibliyografya

Her bölümde bu alanda önemli çalışmalara imza atmış hocalarımız ve araştırmacı isimler makaleleri ile katkı sundular.

Tarih; geçmiş değil, gelecek; hafıza ve bellektir

Kitabın Şeyhülislamlık ya da bugüne mekân ve arşiv olarak taşınan İstanbul Müftülüğü Tarihi ile ilgili tam manası ile ihtiyaca cevap vereceği gibi bir iddiamız yoktur. Ancak bir ilk çalışma olması hasebiyle önemli bir iz bırakacağı kanaatindeyiz. Bu dosyayı çalışırken hissiyatımız ve arzumuz bu işin sadece bir başlangıç olduğudur. Bizim için ve kurum tarihi yazmayı düşünenler için...

Vesikalar, belgeler ve fotoğraflar eşliğinde İstanbul Müftülüğü tarihi dosyasıyla sizleri baş başa bırakırken kitapta yazıları yer alan kıymetli hocalarımıza ve araştırmacılarımıza teşekkür ediyoruz. Öncesinde ve sonrasında çalışmanın kitaplaşmasında bizleri teşvik eden ve gayrete sevk eden İstanbul Müftüsü Prof. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ hocamıza da teşekkürü bir borç biliyoruz. Ayrıca eserin yayın noktasında gösterdikleri ilgi ve destekten dolayı TDV Yöneticilerine ve TDV Yayın Matbaacılık İşletmesi idarecilerine de teşekkür ediyoruz.

Sınırlı bir zaman içerisinde, imkânların el verdiği ölçüde -şimdilik- elimizdeki verileri kisve-i tab'a büründürmüş olmanın heyecanını yaşıyoruz. Yapılan işin tarih yazmak kadar zor olduğunun idrakindeyiz.

*Cihân-ârâ cihân içredür ârâyı bilmezler
O mâhiler ki deryâ içredür deryâyı bilmezler,*

beytinin hükmünü icra ettiği demlerde eğer dikkatleri bir nebze olsun köklerimize çekmeyi başarabilirsek ve alana mütevâzı bir katkı sunabilirsek kendimizi bahtiyar sayacağız.

Gayret bizden, tevfik ve inayet Allah'tan.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM / Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz.....	5
ÖNSÖZ / Ayhan Işık, Kâmil Büyüker.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM AĞA KAPISINDAN ŞEYHÜLİSLAMLığA

OSMANLI DEVLETİ'NDE ŞEYHÜLİSLÂMLIK.....	15
<i>Prof. Dr. Murat Akgündüz</i>	
19. YÜZYIL OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ŞEYHÜLİSLAMLIK KURUMU BÂB-I MEŞİHAT.....	27
<i>Doç. Dr. Esra Yakut</i>	
ŞEYHÜLİSLÂMLIK BİNALARININ YAPIMI ŞEYHÜLİSLÂMLIĞIN DİNÎ VE HUKUKÎ BİR KOMPLEKS HALİNE DÖNÜŞMESİ.....	43
<i>Dr. Öğretim Üyesi Ayhan Işık</i>	
AĞA KAPISINDAN BÂB-I MEŞİHAT'E: ŞEYHÜLİSLAMLIK KURUMUNUN 19. YY'DAKİ MEKANSAL YAPILANMASI.....	55
<i>Hasan Fehmi Topal</i>	
MEŞİHAT-İ İSLÂMİYYE'DEN İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ'NE: FETVAHÂNE.....	77
<i>Prof. Dr. Ferhat Koca</i>	
MEŞİHAT MAKAMININ RESMÎ YAYIN ORGANI: CERİDE-İ İLMİYYE.....	83
<i>Doç. Dr. İsmail Cebeci</i>	
İLME İŞİK TUTAN BİR SALNÂME: İLMİYE SALNÂMESİ.....	91
<i>İrfan Dağdelen</i>	
OSMANLI DEVLETİ'NDE 1826 SONRASI VAZİFE YAPAN ŞEYHÜLİSLÂMLAR.....	101
<i>Dr. Öğretim Üyesi Tuğba Aydeniz</i>	

İKİNCİ BÖLÜM İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ

OSMANLI DEVLETİ'NİN SON YÜZYILINDA MÜFTÜLÜK: MÜFTÜLERİN EĞİTİM, TAYİN, AZL VE SOSYAL HAYATTAKİ KONUMLARI	123
<i>Ahmet Sinan Kara</i>	
CUMHURİYET DÖNEMİNDE MÜFTÜ SEÇİM VE TAYİNİ	135
<i>Dr. Mehmet Bulut</i>	

ŞEYHÜLİSLÂM MI, İSTANBUL MÜFTÜSÜ MÜ?.....	147
<i>Prof. Dr. Mehmet İpşirli</i>	
İLK İSTANBUL MÜFTÜSÜ MEHMET FEHMİ ÜLGENER (1865-1943)	161
<i>Dr. Öğretim Üyesi Ayhan Işık</i>	
MEHMED FEHMİ EFENDİ'NİN SİCİL VARAKASI	167
<i>Fulya İbanoğlu</i>	
İSTANBUL'UN 2. MÜFTÜSÜ: ÖMER NASŪHİ BİLMEN (1883-1971).....	173
<i>Dr. Öğretim Üyesi Ayhan Işık</i>	
İSTANBUL'UN 3. MÜFTÜSÜ BEKİR HÂKİ YENER (1882-1975).....	185
<i>Nurgül Dere</i>	
İSTANBUL'UN 4. MÜFTÜSÜ, İBRAHİM BEDRETTİN ELMALI (1903-1994).....	193
<i>Dr. Mehmet Bulut</i>	
İSTANBUL'UN 5. MÜFTÜSÜ (VEKİL) ALİ FİKRİ YAVUZ (1924-1992)	199
<i>Arş. Gör. Ali Fikri Yavuz</i>	
İSTANBUL'UN 6. MÜFTÜSÜ ABDURRAHMAN ŞEREF GÜZELYAZICI (1904-1978).....	207
<i>Abdülkerim Yatgın</i>	
İSTANBUL'UN 7. MÜFTÜSÜ: SELAHATTİN KAYA (1978-1998)	219
İSTANBUL'UN 8. MÜFTÜSÜ: NECATİ TAYYAR TAŞ (1998-2002)	220
İSTANBUL'UN 9. MÜFTÜSÜ: PROF. DR. MUSTAFA ÇAĞRICI (2003-2011).....	221
İSTANBUL'UN 10. MÜFTÜSÜ: PROF. DR. RAHMİ YARAN (2011-2016).....	222
İSTANBUL'UN 11. MÜFTÜSÜ: PROF. DR. HASAN KAMİL YILMAZ (17 OCAK 2017-....)	223

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARŞİV (Şer'iyye Sicilleri ve Meşihat Arşivi)

ŞEYHÜLİSLÂMLIK MİRASI ŞER'İYYE SİCİLLERİ VE MEŞİHAT ARŞİVİ	227
<i>Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz</i>	
ŞER'İYYE SİCİLLERİ ARŞİVİ	233
<i>Dr. Öğretim Üyesi Ayhan Işık</i>	
ŞER'İYYE SİCİLLERİNDE KAYITLI VAKFİYELER VE KATALOĞU	245
<i>Dr. Kenan Yıldız</i>	
ŞER'İYYE SİCİLLERİ VE MEŞİHAT ARŞİVİ BİRİMLERİ	253
<i>Esra Yıldız</i>	

İSTANBUL MAHKEMELERİ ŞER'İYYE SİCİLLERİ	263
<i>Dr. Öğr. Üyesi Ekrem Tak</i>	
BÂB-I MEŞİHAT ARŞİVİ EVRAKI VE DEFTERLERİ	273
<i>Prof. Dr. Bilgin Aydın</i>	
<i>Prof. Dr. İlhami Yurdakul</i>	
MEŞİHAT ARŞİVİ EVRAK FONLARI	295
<i>Esra Yıldız</i>	
MECLİS-İ MEŞÂYİH'İN ERKEN DÖNEM KARARLARINDA DEVLET-TEKKE MÜNASEBETLERİ.....	301
<i>Dr. Osman Sacid Arı</i>	
SİCİLL-İ AHVÂL KOMİSYONU'NUN KURULUŞ SÜRECİ.....	307
<i>Dr. Öğr. Üyesi Raşit Gündoğdu</i>	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM RESTORASYON ÜNİTESİ VE MAHZENLER

ŞER'İYYE SİCİLLERİ VE MEŞİHAT ARŞİVİ KÂĞIT VE CİLT RESTORASYON BÖLÜMÜ	323
<i>Merve Er</i>	

BEŞİNCİ BÖLÜM İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ KÜTÜPHANESİ

İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ KÜTÜPHANESİ.....	331
<i>Dr. Öğretim Üyesi Pehlül Düzenli</i>	
İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ MEŞİHAT ARŞİVİ'NDE BULUNAN ELYAZMASI ESERLERE AİT KATALOG ÇALIŞMASI VE ÖRNEKLERİ.....	341
<i>Prof. Dr. Kerim Buladı</i>	
<i>Masum Vanhoğlu</i>	

ALTINCI BÖLÜM BASIN TARAMALARI/ LÜGATÇE/BİBLİYOGRAFYA

GAZETELERDE İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ	355
<i>Dr. Öğretim Üyesi Kamil Çoştur</i>	
BÂB-I MEŞİHAT'TEN İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ'NE KURUM VE UNVANLAR LÜGATÇESİ.....	369
<i>Abdullah Rüştü Kişi</i>	
KİTAPLIK	379
<i>Kâmil Büyüker</i>	

